

Prądnik. Prace Muz. Szafera	33	089–094	2023
-----------------------------	----	---------	------

TADEUSZ WOJAS

Katedra Ochrony Ekosystemów Leśnych,
Wydział Leśny, Uniwersytet Rolniczy,
Al. 29 Listopada 46, 31-425 Kraków; e-mail: tadeusz.wojas@urk.edu.pl

***MELANOPHTHALMA TRANSVERSALIS* (GYLLENHAL, 1827)
(COLEOPTERA: LATRIDIIDAE) – GATUNEK CHRZĄSZCZA NOWY DLA
OJCOWSKIEGO PARKU NARODOWEGO ORAZ UWAGI O STANIE
POZNANIA WYBRANYCH GRUP CHRZĄSZCZY NA TYM TERENIE**

***Melanophthalma transversalis* (Gyllenhal, 1827) (Coleoptera: Latridiidae) –
a beetle species new to Ojców National Park, with remarks on the state of
knowledge on selected beetle groups in this area**

Abstract. The paper presents the first record of *Melanophthalma transversalis* (Gyll.) (Coleoptera: Latridiidae) in Ojców National Park, along with a brief discussion of the poor stage of knowledge of some beetle taxa in this area.

Key words: Coleoptera, distribution, *Melanophthalma transversalis*, Ojców National Park, Poland

WSTĘP

Chrząszcze (Coleoptera) – jedna z najlepiej poznanych grup owadów Ojcowskiego Parku Narodowego (OPN) – były obiektem obserwacji i badań na tym terenie już od połowy XIX wieku (Stronczyński i in., 1855). W drugiej połowie XX wieku nastąpiła intensyfikacja badań koleopterologicznych w związku z utworzeniem w Ojcowie Stacji Biologicznej Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN, która działa tu od 1964 roku (Pawłowski i in., 1994). Niedawno opublikowany Katalog Fauny Ojcowskiego Parku Narodowego oraz późniejszy suplement do niego, gdzie zestawiono wszystkie dotychczasowe informacje o występowaniu chrząszczy na tym terenie, podaje 1765 gatunków stwierdzonych w sposób pewny, przy czym autorzy zaznaczają, że lista gatunków nie jest kompletna, na co może wskazywać niedostateczny stopień poznania niektórych grup systematycznych i ekologicznych (Kubisz i in. 2021; Nowosad, 2023). W porównaniu z parkami o zbliżonej powierzchni, Babiogórskim i Pienińskim, gdzie stwierdzono odpowiednio 1691 i 1590 gatunków, koleopterofauna OPN wydaje się być poznana w podobnym, relatywnie dobrym stopniu, wzięwszy pod uwagę zbliżony poziom intensywności badań (Knutelski &

Knutelska, 2014, Szafranec i in., 2021). Nieco wyższa liczba gatunków wykazanych z OPN może wynikać ze zwiększonego udziału gatunków niżowych, zwłaszcza kserotermofilnych, rzadko lub wcale nie spotykanych na obszarach górskich.

WYNIKI OBSERWACJI

Przedstawiona w pracy informacja o znalezieniu w OPN pierwszego przedstawiciela, liczącego siedem krajowych gatunków, rodzaju *Melanophthalma* Motsch. opiera się na przypadkowej obserwacji i zebraniu osobnika podczas wycieczki rekreacyjnej w okolice zamku w Pieskowej Skale.

Melanophthalma transversalis (Gyllenhal, 1827) – 5 VI 2022, OPN: Pieskowa Skala, las grądowy na zboczu wzgórza zamkowego, 1 samica, zebrana na kwiatostanie podagrycznika *Aegopodium podagraria* L.

DYSKUSJA

Z wykazanych z Polski siedmiu gatunków, należących do rodzaju *Melanophthalma* Motsch. (Burakowski i in., 1986; Majewski, 1994; Jałoszyński & Przewoźny, 2013; Plewa i in., 2021), *M. transversalis* (Gyll.) należy do najczęściej poławianych – wykazany był z prawie 30 stanowisk, rozmieszczonych w różnych regionach (BioMap, 2023). Jest to gatunek eurytopowy, higrofilny, znajduwany w rozkładanym przez grzyby detrytusie roślinnym; imagines bywają łowione również na kwiatach, zwłaszcza z rodziny selerowatych (Apiaceae) (Koch, 1989). Zarówno larwy jak i część imagines żyją w rozmaitych środowiskach uwilgotnionych, zarówno naturalnych jak i silnie przekształconych przez człowieka, gdzie odżywiają się mycelium i zarodnikami grzybów niższych oraz śluzowców (Koch, 1989; Dudka & Romanenko, 2006; Hartley & McHugh, 2010).

Rodzina wymiecinkowatych (Latridiidae) liczy w Polsce 77 gatunków (Plewa i in., 2022), obejmujących formy o małych rozmiarach ciała (1–3 mm), zarówno o bardzo charakterystycznej budowie, jak i zewnętrznie bardzo do siebie podobne, których oznaczenie wymaga wypreparowania struktur genitalnych (także u gatunków z rodzaju *Melanophthalma*). Z tych powodów rozmieszczenie Latridiidae w Polsce jest słabo poznane, nawet w przypadku gatunków pospolitszych. Tezę tę potwierdzają kolejne doniesienia o wykryciu nowych gatunków w Polsce na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat (Rücker & Borowiec, 1990; Borowiec, 1991; Majewski, 1994, 1996; Jałoszyński & Przewoźny, 2013; Szoltyś, 2016; Plewa i in., 2021).

Poza *M. transversalis* oraz 11 gatunkami podanymi w Katalogu Fauny OPN (Kubisz i in., 2021), istnieje możliwość odszukania tu dalszych kilku bądź nawet kilkunastu gatunków, zarówno z tego rodzaju jak i innych przedstawicieli rodziny Latridiidae. Z częściej spotykanych w Polsce gatunków, nie stwierdzono dotąd w Parku m.in. *Theisbergrothi* (Reitt.), *Enicmus rugosus* (Hbst.), *Corticaria impressa* (Oliv.), *C. longicollis* (Zett.) i *C. serrata* (Payk.).

Tabela 1. Taksony chrząszczy (Coleoptera) niedostatecznie zbadane na terenie Ojcowskiego Parku Narodowego

Table 1. Beetle taxa (Coleoptera) insufficiently investigated in the Ojców National Park area

Takson - Taxon	Liczba gatunków stwierdzonych w OPN Number of species recorded in ONP	Liczba gatunków stwierdzonych w Polsce Number of species recorded in Poland	Udział w faunie Polski (%) Share of Poland's beetle fauna (%)
Gyrinidae	2	13	15,4
Histeridae	10	82	12,2
Staphylinidae: Aleocharinae	63	509	12,4
Staphylinidae: Omaliinae	17	101	16,8
Staphylinidae: Oxytelinae	12	104	11,5
(w tym rodzaj <i>Bledius</i>) (incl. genus <i>Bledius</i>)	0	30	0
Clambidae	1	12	8,3
Eucnemidae	3	20	15,0
Monotomidae: <i>Monotoma</i>	0	9	0
Laemophloeidae	1	18	5,6
(w tym rodzaj <i>Cryptolestes</i>) (incl. genus <i>Cryptolestes</i>)	0	8	0
Erotylidae	2	17	11,8
Corylophidae	1	15	6,7
Latridiidae	12	77	15,6
Mordellidae	6	52	11,5
Zopheridae	3	15	20,0
Tenebrionidae	13	76	17,1
Anthicidae	1	18	5,6

Jak zaznaczono we wstępie, istnieją znaczne luki w wiedzy o występowaniu w OPN przedstawicieli innych, mniej i średnio licznych rodzin, liczących od kilkunastu do około 100 gatunków, takich jak: Anthicidae, Corylophidae, Erotylidae, Eucnemidae, Gyrinidae, Histeridae, Laemophloeidae, Latridiidae, Mordellidae, Tenebrionidae i Zopheridae. Gatunki z wymienionych rodzin stwierdzone na tym terenie stanowiły od 5,6 do 20% koleopterofauny Polski. Również wśród kusakowatych, będących najliczniejszą gatunkowo rodziną chrząszczy w kraju, słabo rozpoznane są podrodziny Omaliinae i Oxytelinae (odpowiednio 16,3 oraz 11,6% fauny Polski), przy czym brak stwierdzeń z liczącego 30 krajowych gatunków rodzaju *Bledius* Leach (tab. 1). Wysoce prawdopodobne jest także odnalezienie nieznanych dotychczas z OPN przedstawicieli rodzaju *Monotoma* Hbst. (Monotomidae), liczącego w Polsce 9 gatunków (Kubisz i in., 2021; BioMap, 2023). Biorąc także pod uwagę możliwość odnalezienia dalszych przedstawicieli licznych gatunkowo

rodzin, takich jak Carabidae, Staphylinidae, Chrysomelidae czy Curculionidae, można przypuszczać, że na terenie Ojcowskiego Parku Narodowego występuje przynajmniej jeszcze 200 do 300 gatunków chrząszczy.

PIŚMIENNICTWO

- BioMap (2023). Mapa Bioróżnorodności. *Coleoptera Poloniae – chrząszcze Polski*. Dostęp 24 listopada 2023, w WorldWideWeb ze strony Coleoptera Poloniae: https://baza.biomap.pl/pl/taxon/species-melanophthalma_transversalis/default
- Borowiec, L. (1991). Nowe i rzadkie dla Polski gatunki chrząszczy (Coleoptera). *Wiadomości Entomologiczne*, 10, 197–205.
- Burakowski, B., Mroczkowski, M. & Stefańska, J. (1986). *Chrząszcze – Coleoptera. Cucujoidea, część 2. Katalog Fauny Polski, Część XXIII*, tom 13, PWN, Warszawa, 277 ss.
- Dudka, I. O. & Romanenko, K. O. (2006). Co-existence and interaction between myxomycetes and other organisms in shared niches. *Acta Mycologica*, 41, 99–112.
- Hartley, C. S. & McHugh, J. V. (2010). Latridiidae Erichson, 1842. W: R.A.B., Leschen, R.G., Beutel & J. F., Lawrence (red.), *Handbook of Zoology - Coleoptera, Beetles, Volume 2: Morphology and Systematics (Elateroidea, Bostrichiformia, Cucujiformia partim)*, (s. 481–486). Berlin/New York: De Gruyter.
- Jałoszyński, P., Przewoźny, M. (2013). *Melanophthalma rispini* Rücker et Johnson, 2007, gatunek nowy dla fauny Polski (Coleoptera, Latridiidae). *Wiadomości Entomologiczne*, 32, 255–258.
- Knutelski, S., Knutelska, E. (2014). Chrząszcze Pienin w zbiorach Pienińskiego Parku Narodowego oraz obecny stan poznania tej fauny (Insecta: Coleoptera). *Pieniny – Przyroda i Człowiek*, 13, 45–62.
- Koch, K. (1989). *Die Käfer Mitteleuropas. Ökologie*, Band 2. Krefeld: Goecke & Evers.
- Kubisz, D., Buczyński, P., Wojas, T., Mazur, M.A. & Buchholz, L. (2021). Ordo: Coleoptera - chrząszcze. W: A., Klasa (red.), *Katalog fauny Ojcowskiego Parku Narodowego, tom 1*, (s. 144–212). Ojców: Ojcowski Park Narodowy.
- Majewski, T. (1994). Nowe i rzadkie chrząszcze z rodzaju *Melanophthalma* Motschulsky, 1866 (Coleoptera, Latridiidae) w Polsce. *Wiadomości Entomologiczne*, 13, 64.
- Majewski, T. [(1996) 1997]. Nowe dane o rozmieszczeniu Latridiidae (Coleoptera) w Polsce. *Wiadomości Entomologiczne*, 15, 227–236.
- Nowosad, A. (2023). Coleoptera - chrząszcze. W: A., Klasa & J., Baran (red.), *Katalog fauny Ojcowskiego Parku Narodowego, tom 2, uzupełnienia* (s. 128). Ojców: Ojcowski Park Narodowy.
- Pawłowski, J., Mazur, M., Młynarski, J. K., Stebnicka, Z., Szeptycki, A. & Szymczakowski, W. (1994). Chrząszcze (Coleoptera) Ojcowskiego Parku Narodowego i terenów ościennych. *Prace i Materiały Muzeum im. prof. Władysława Szafera*. Ojców: Ojcowski Park Narodowy.
- Plewa, R., Jaworski, T. & Hilszczański J. (2021). *Melanophthalma phragmiteticola* Franz, 1967 (Coleoptera: Latridiidae) – gatunek nowy dla fauny Polski. *Acta Entomologica Silesiana*, 29 (online 015), 1–6.
- Plewa, R., Sućko, K. & Gutowski, J. M. (2022). Wymiecinkowate (Coleoptera: Latridiidae) Puszczy Białowieskiej. *Polish Journal of Forestry*, 21, 281–300.
- Rücker, W. H. & Borowiec, L. (1990). Nowe i rzadkie dla Polski Latridiidae (Coleoptera). *Wiadomości Entomologiczne*, 9, 67–70.

- Stronczyński, K., Taczanowski, W. & Waga, A. (1855). Sprawozdanie z podróży naturalistów odbytej w r. 1854 do Ojcowa. *Biblioteka Warszawska*, 58, 142–172.
- Szafraniec, S., Kubisz, D. & Melke, A. (2021). Przegląd chrząszczy (Coleoptera) masywu Babiej Góry. W: W., Celary & B. W., Wołoszyn (red.) *Fauna masywu Babiej Góry. Bezkręgowce*, (s. 163–212). Maków Podhalański - Zawoja - Kraków: Babiogórski Park Narodowy, Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN.
- Szołtyś, H. (2016). *Melanophthalma extensa* Rey, 1889 (Coleoptera: Latridiidae) – nowy dla fauny Polski gatunek chrząszcza. *Acta Entomologica Silesiana*, 24 (online 009), 1–3.

SUMMARY

Melanophthalma transversalis, a beetle from the Latridiidae family, was found as the first representative of the genus in Ojców National Park (Pieskowa Skała) as a result of an accidental catch. As the occurrence of Latridiidae in ONP is rather poorly investigated, the knowledge of the other beetle groups in the ONP was also raised, indicating those taxa (mainly families) which seem to be better represented in its vicinity. These are the families Anthicidae, Corylophidae, Erotylidae, Eucnemidae, Gyrinidae, Histeridae, Laemophloeidae, Latridiidae, Mordellidae, Tenebrionidae and Zopheridae. Some other genera relatively widespread in the region not belonging to any of the above-mentioned families, such as *Bledius* (30 species in Poland), *Cryptolestes* (8) and *Monotoma* (9), have not yet been found in OPN either.